Hazema Ništović

SINTAKSIČKE TEORIJE U LINGVODIDAKTIČKOJ PRAKSI

Sažetak

U poređenju sa ubrzanim tokovima proučavanja glasova i morfoloških oblika napredovanje u proučavanju sintaksičkih kategorija išlo je sporo zbog metodoloških manjkavosti. Sintaksička proučavanja temeljila su se na subjektivnim kriterijima što je sintaksičke definicije lišavalo naučne preciznosti. Tek je strukturalizam ubrzao razvoj sintaksičkih ispitivanja. Posebno su značajne ideje strukturalističke epohe u okviru koje se razvija teorija o sintaksičkim paradigmama. Najznačajniji događaj u savremenoj lingvistici je poklanjanje pažnje semantičkim osobinama predikata koji imaju odlučujuću ulogu u određivanju tipova sintaksičke strukture. Ni jedna savremena sintaksička teorija nije u dovoljnoj mjeri pronašla adekvatno mjesto u lingvodidaktičkoj praksi

Ključne riječi:lingvodidaktika, gramatičnost, frazna struktura, gramatika zavisnosti, padežna gramatika

Sintaksa (syntaxis, prema syn=s, tassein=sastavljati postavljati) je dio gramatike koji se bavi slaganjem i distribucijom riječi, njihovim sređivanjem i uređivanjem unutar rečeničkog ustrojstva. Rečenicu ne čini bilo kakvo nizanje riječi, već samo ono koje počiva na strogo utvrđenim sintaksičkim pravilima. Svaki rečenički dio unutar sintaksičkog niza mora odgovarati nekoj od jedinica sintaksičke analize. Sintaksu ne zanima samo sintaksička jedinica kao strukturni dio rečenice nego je zanima i značenjski, semantički dio određenog sintaksičkog ustrojstva, potom paradigmatski i, naravno, stilistički. Često se sintaksa definira kao nauka o tvorbi rečenica[1] ,mada je sintaksa i dio nauke o tekstu, jer je najmanja sintaksička jedinica riječ, a najveća vezani tekst ili diskurs. I danas su prisutna brojna sukobljavanja oko definiranja pojma sintakse, od onih koja sintaksu posmatraju kao nauku o

[1] Vidjeti kod Ibrahima Čedića u *Osnovi gramatike bosanskog jezika*, Institut za jezik u Sarajevu, Priručnici 4, Sarajevo, 2001, str.155.

odnosima među oblicima koji tvore diskurs, pa do onih koji tvrde da je „istraživanje vanjskih oblika rečenice predmet morfologije, a istraživanje unutrašnjih oblika (oblika označenih ideja) predmet sintakse“[2]. Predmet interesiranja sintakse može se sintetizirati u tri vrste konstrukcija:

- sintagma – spoj dvije ili više punoznačnih riječi(sintaksema-veza nepunoznačnih i punoznačnih riječi);
- rečenica kao temeljna jedinica za prenošenje informacija;
- diskurs ili vezani tekst – spoj dvije ili više smisaono povezanih rečenica.

Većina naših gramatika se zadržava na granici rečenice kao sintaksičke cjeline, mada znanstveni pristup, a i edukacujska primjena zahtijevaju da se sintaksičke zakonitosti proučavaju na tekstovnim cjelinama. Ovim problemom bavila se sintaksička teorija i u 19. stoljeću kada je jedan od sintaksičara ustvrdio sljedeće: „Osobito nije moguće sintakse naučiti na suhoparnim mršavim rečenicama, već treba cijeli kompleks misli, kako se jedna iz druge izvija, a ne jednu samu od sebe“.[3] Bez obzira što je rečenica optimalna sintaksička jedinica, ne može svaka pružiti dovoljno informativnih elemenata pa je potrebno uzeti podatke iz veće tekstovne cjeline kako bismo razumjeli pravu poruku rečenice. Da bi se u rečenici *Izgubila ga je na livadi* znalo ko je izgubio, šta je izgubio i druge pojedinosti, neophodno je uzeti podatke iz veće diskursne cjeline u okviru koje se rečenica nalazi: *Irma je jučer kupila prsten. Izgubila ga je na livadi*.

Sasvim je jasno da se teško može govoriti o poznavanju jezika, a da se pri tome zanemari poznavanje sintakse. Sintaksa utječe na razvoj mišljenja i zaključivanja, ona je značajna za jezičko obrazovanje uopće. Ukoliko sintaksičkom analizom rečenice želimo ustanoviti posebnosti s kojima se upoznajemo u savremenoj nastavnoj praksi, onda takva sintaksa nije tradicionalna, bez obzira što su još od Aristotela u lingvistici i lingvodidaktičkoj praksi postavljeni subjekatski i predikatski dijelovi rečenice. Sa neznatnim odstupanjima naša sintaksa u

---

[2] Guiraud,P, *La Syntaxe du Français*, Presses universitaires de France, Paris, 1967, p.5.

[3] Golik,J, *Nekoliko napomena o obuci klasičnih jezika*, Nastavni vjestnik, 1894, II

lingvodidaktičkoj praksi ima strukturalističkih elemenata (strukturalnih) jer se u sintaksičkoj materiji polazi od poimanja jezika kao strukture sa njenim podstrukturama. U klasičnom strukturalističkom pristupu u sintaksičkoj problematici bile su aktuelne teorije u kojima se zanemarivalo proučavanje semantičkih vrijednosti sintaksičkih jedinica, a posebna se pažnja posvećivala gramatičkoj strani i funkcionalnim odnosima. U savremenim sintaksičkim tokovima semantici se poklanja ista pažnja kao i ostalim jezičkim posebnostima (prozodijskim i drugim).

U okviru sintaksičkih učenja danas se najčešće pominju strukturalistički, transformacijsko-generativni, zavisnovalencijski, operacionalistički i padežno-gramatički teorijski pogledi na sintaksu. Savremene školske gramatike još uvijek se nisu odredile prema navedenim sintaksičkim teorijama. Ponekad se dešava da jedna gramatika istovremeno slijedi i tradicionalne i savremene sintaksičke teorije. Sintaksičari još uvijek ne vežu sintaksičku teoriju za strukturu nekog jezika, jer žele da slijede moderne sintaksičke trendove. Ono što je savremeno ne mora uvijek biti i najprihvatljivije posebno kada se primjenjuje za edukacijske potrebe. Metoda preoblike Noama Čomskog pogodna je za razumijevanje rečenice i za razvijanje izražajnih mogućnosti,međutim, „Čomski i njegovi sljedbenici nemaju pravo kad zasnivaju svoju semantičku analizu na logici i žele sve potencijalne kombinacije semantema objasniti logičkim zakonitostima, pa alogične rečenice odbacuju kao nejezičke“[4]. Znanstvene sintaksičke postavke ne bi se smjele temeljiti na negiranju tradicionalnih teorija, jer se i savremene i tradicionalne teorije provjeravaju i potvrđuju u lingvodidaktičkoj praksi. Doskora je nastava sintakse počivala na mladogramatičarskoj ideji o zakonitosti u jeziku koju su mladogramatičari naslijedili od prethodnih generacija, a koja se temeljila na minucioznom posmatranju pojedinosti. Mladogramatičari su istraživali svaku jezičku pojedinost kroz sve njene razvojne faze, posebno su vodili računa da slijede temeljnu zakonitost, te da odstrane izuzetak „kao što se trunje odstranjuje da ne zamrači bistru sliku“[5]. Mnogi su im zamjerali na ovoj minucioznosti, govorili su da atomiziraju jezik, međutim, upravo te jezičke konkretnosti pomogle su da sa „toga

[4] D.Škiljan, *Dinamika jezičnih struktura*, str.15.
[5] Milka Ivić, *Pravci u lingvistici*, Ljubljana, 1983, str.47.

jezičkog oslonca izrastaju novi teorijski vidici“[6]. Sa željom da uhvate male niti, možda čak i beznačajne, zanemarivali su jezičke strukture u kojima ništa ne postoji samo za sebe, nego je sve međusobno povezano u sistem. Svaka pojedinost određena je svojom pozicijom u toj cjelini. Sosir nije dao značajnijih rezultata na polju sintakse, ali je utemeljio semiotiku, pa je na posredan način skrenuo pažnju na unutarnji, značenjski plan rečenice. Sosirova strukturalna lingvistika jezik posmatra kao sistem te ga i ne proučava izolovano već uvijek vodi računa o međusobnom odnosu bitnom za sporazumijevanje. Području sintaksostilistike posebno su doprinijeli Sosirovi sljedbenici na čelu sa Čarlsom Balijem (Charles Bally, 1868-1947). Tek sa prodiranjem Balijevih ideja znanstvenici iz lingvističkih krugova počeli su se „opredjeljivati za širu koncepciju stilistike u duhu klasičnog Sosirovog izdvajanja individualnog jezičkog ostvarenja (parole) od jezika kao svojine kolektiva (language)“[7]. Bali je isticao da „riječi i situacije igraju istu ulogu u diskursu“[8]. Ovako Balijevo stajalište imalo je utjecaja na lingvističku znanost, ali i na transformaciju sintaksičke materije u didaktički izraz. Rezultati Balijevih stilističko-izražajnih vrijednosti sintetizirani su u sljedeću konstataciju: „Samo onda možemo istinski analizirati strukturu bilo koje složene rečenice u njezinoj stilističko-izražajnoj vrijednosti, ako je u prvom redu misaono analiziramo, to jest, ako znamo, šta ona uistinu znači“[9].

Lingvistika koja je ponikla u okviru Ženevske škole zaslužna je i za odnos psihološkog i jezičkog u području rečeničkog fenomena (Albert Sechehava, 1870-1946). Bali je osnivač racionalne stilistike, ispitivao je emocionalnost uopće bez udubljivanja u problematiku estetskog i individualnog. Mnogi lingvisti ovu Balijevu lingvistiku nazivali su afektivnom, jer je on u tolikoj mjeri otišao u emocionalno da je vjerovao kako ne postoji rečenica koja nije modalna. Bali je začetnik interesantne ideje o principu determinacije u sintaksi. Principu determinacije u sinaksi prethodio je proces aktuelizacije koji se „tiče prelaska jezika u govor, tj. prelaska apstraktnog (virtuelnog) u realno (aktuelno).Sva

---

[6] o.c.str.47.
[7] o.c.str.76.
[8] Le contecxte évoque des mots,et lasituation desreprésentations; mais encore une fois,les uns etlesautresjouent le même rôle dans le discours.Ch.BallY,prema knjizi P.Guberine, *Povezanost jezičkih elemenata, str. 230.*
[9] P.Guberina, *Povezanost jezičkih elemenata*, str.274.

sredstva koja u jeziku služe za prebacivanje pojmova iz sfere virtuelnog u oblast aktuelnog nazivaju se aktualizatorima. Aktualizatori su npr. prisvojne zamenice (isp. razlika u određenosti pojma kosa u svojstvima *moja kosa i plava kosa*)"[10]. Na ovaj način Bali je ispitivao funkciju riječi u rečenici koja se tokom vremena stabilizirala u jeziku. Takva pojava desila se i u našem jeziku u imenici *mlada* u značenju *nevjesta*. Zanimanje za funkcije riječi u rečenici rezutiralo je teorijom binarizma u području sintagmi. Bali je tvrdio da su odnosi u sintagmama binarni, te da obavezno počivaju na odnosima dva člana. Balijevo poimanje sintagme kao dvojne veze riječi i rečenice izazvalo je suprotstavljene stavove i brojna oprečna mišljenja.

Generativno-transformacijska sintaksa

Noam Čomski sa svojom generativno-transformacijskom gramatikom značajan je za nastavu jezika uopće. Za nastavu sintakse posebno su značajne teorije o formiranju rečenice i stavovi o rečeničkim preoblikama. Takav pristup rečenici posebno je prihvaćen u lingvodidaktičkoj praksi jer utječe na razvoj mišljenja i na upotrebnu vrijednost raznih jezičkih činjenica. Generativna sintaksa svoj razvojni period doživjela je 1968. godine. Ovakav pristup sintaksi sintetiziran je u utvrđivanju pravila po kojima se generiraju (grade) rečenice. Čomski pristupa analizi sa pozicije sintaksičara koji osvjetljava rečeničke strukture s ciljem da sazna nešto više o odnosu gramatičkog i logičkog. Čomski teži jednoj univerzalnoj teoriji o gramatičkim strukturama koja bi se služila uvođenjem simbola u proces sintaksičke analize. Pod utjecajem univerzalne teorije Noama Čomskog u našoj lingvodidaktičkoj praksi počinje traganje za rečeničnim modelom koji bi poslužio kao neka vrsta zajedničkog gramatičkog obrasca po kome bi se obrazovale (formirale) pojedinačne rečenice. Na osnovu istog modela može se generirati neograničen broj rečenica. Svaka komunikativna cjelina odraz je realizacije određenog rečeničkog modela. Prema rečeničnom modelu S+P+O +AOM (simboli znače: S=subjekat, P=predikat, O=objekat, AOM=adverbijalna odredba za mjesto) može se generirati bezbroj rečenica. Ovaj model prihvaćen je u lingvodidaktičkoj teoriji i praksi, ali približavanje generativnoj gramatici nije nastavljeno. Tako je ovaj način generiranja rečenica

[10] Milka Ivić, *Pravci u lingvistici*, Ljubljana, 1983, str.110.

ostao na nivou rečeničnog modela, ali ne i na nivou sintaksičke teorije. Prema Čomskom osnovni zadatak gramatike je da nam pojasni način nastajanja rečenica i razumijevanja njihovog značenja. Čomski smatra da se gramatika nekog jezika definira kao sistem sređenih pravila koja se ne mogu proizvoljno primjenjivati nego samo po utvrđenom redoslijedu. Ovaj lingvista rečenice dijeli prema kriteriju gramatičnosti, ustvrdivši da neke rečenice dosežu punu mjeru gramatičnosti, a neke se ne uklapaju u koncept zadovoljavajuće gramatičnosti. S obzirom na kriterij gramatičnosti Čomski traga za pravilima pomoću kojih bi se mogle generirati gramatički korektne rečenice, odnosno one rečenice koje nosioci određenog jezičkog sistema smatraju jezički uspjelim, gramatički ispravnim. Čomski dijeli rečenice na one koje su u gramatičkom pogledu uspjele i one koje nisu. Gramatičnost neke rečenice može procijeniti jedino onaj koji vlada određenim jezikom, odnosno nosilac jezika iz kojeg se mjeri gramatičnost rečenice. Pri utvrđivanju gramatičnosti rečenice potrebno je voditi računa o kompetenciji govornog predstavnika. Ne može svaki konzument određenog jezika posjedovati sposobnost da utvrdi nedovoljno gramatički uspjele rečenice. Čomski je u teorijsku sintaksičku znanost uveo apstraktne jezičke nivoe kao što su *površinska i dubinska struktura.*[11]On je svoju pažnju posebno usmjerio na izučavanje dubinske sintaksičke strukture. Generiranje sintaksičkih jedinica Čomski je predstavljao u vidu *fraznih struktura.*

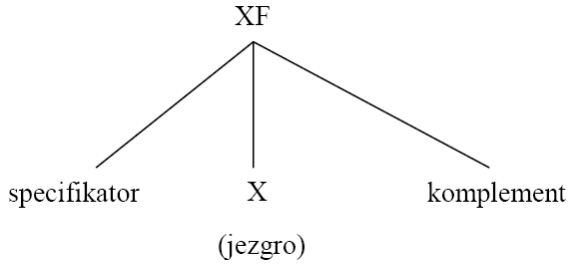

Frazom se u lingvistici naziva grupa riječi povezana semantički ili funkcionalno. Ovaj termin svojstven je američkoj terminološkoj lingvističkoj tradiciji. U našem jeziku umjesto termina frazna struktura upotrebljava se termin *sintagma.*

Temeljni nivo jezičke analize naziva se bazičnom komponentom gramatike koji je sastavljen iz sintaksičkog dijela i

[11] Terminima dubinske i površinske strukture služili su se prije Čomskog još neki američki lingvisti, među njima posebno se isticao Charles Hockett. Ove termine popularizirali su i filozofi, a posebno L.Wittgenstein.

leksikona. Sintaksički dio počiva na uređenim sintaksičkim pravilima i strukturama, čijom se primjenom generiraju sintaksičke jedinice. Ukupnost tih jedinica predstavlja *fraznu strukturu.* Pomenuta struktura se specifično prikazuje pa se takav način prezentiranja naziva *drvetom*, a nastaje u procesu generiranja sintaksičkih struktura. Među bazičnim pravilima koja sudjeluju u bazičnoj komponenti nalaze se i pravila za formiranje kompleksnih simbola pomoću kojih se ukazuje na sve odlučujuće momente za značenje rečenice[12] (kompleksni simbol pruža informacije da li će prelazni glagol u poziciji objekatske dopune zahtijevati ili odbacivati imenicu koja označava živo biće). One jedinice koje su generirane u bazičnoj strukturi uz primjenu sintaksičkih pravila sačinjavaju dubinsku strukturu jezika.

Leksikon je poseban kompleks leksičkih pojedinosti koje obuhvataju značajne podatke semantičkog, sintaksičkog i fonološkog sistema. Svi ti podaci ulaze u fraznu strukturu pomoću posebnih pravila. Prisustvo svih ovih pojedinosti daje poseban značaj apstraktnoj sintaksičkoj konstrukciji.

Gramatika zavisnosti i valentnosti

Pojam gramatike zavisnosti ustanovio je američki lingvista Hajs (D.G.Hays) u svojim teorijskim raspravama o sintaksičkim relacijama. U centar sintaksičkih razmatranja Hajs je postavio funkciju jezičkih jedinica koje funkcioniraju kao minimalni sintaksički eksponenti, njihova uloga je da ukažu na različite vidove sintaksičkih realizacija. Posebnim pravilima utvrđuje se funkcija pomoćnim jedinicama. Ta se pravila nazivaju pravilima zavisnosti (eng. dependency rules). Prema ovome takva funkcija može biti upravna ili zavisna. Ako je u pitanju upravna funkcija, onda se upravni element određuje prema broju jedinica koje su od njega zavisne. Semantička i sintaksička ispitivanja uglavnom se odnose na komunikativni fenomen. Semantika osvjetljava odnose komunikativnih znakova prema pojmovima o kojima se govori dok sintaksa proučava odnos znakova u komunikativnom sistemu. Ulančanoj strukturi odgovara sistem pravila ili konvencija izraženih simbolima (kalkulus). Determinativna struktura se razlikuje od ulančane strukture, ona se predstavlja pomoću *drveta zavisnosti*, gdje se pomoću *grafa* daje projekcija strukturalnih

[12] O ovoj problematici vidjeti više djelu N. Čomskog *Gramatika i um* i Milke Ivić *Pravci u lingvistici,* Ljubljana, 1983, str.192.

odnosa na osu jezičke linearnosti. Zbog toga se ova teorija i naziva *teorijom zavisnosti* ili projektivnosti. Pristalice sintaksičke teorije smatraju da ovakvi stavovi doprinose razvoju sintaksičke strukture.

U našu lingvodidaktičku teoriju i praksu postepeno se inkorporiraju pozitivni tokovi *gramatike zavisnosti.* Prema ovoj teoriji glagol je središte rečenice, on stvara mogućnost dopune različite valentnosti.[13] Prema gramatici zavisnosti rečenica *Djevojke poklanjaju košulje momcima pri udaji* grafički se može predstaviti na sljedeći način:

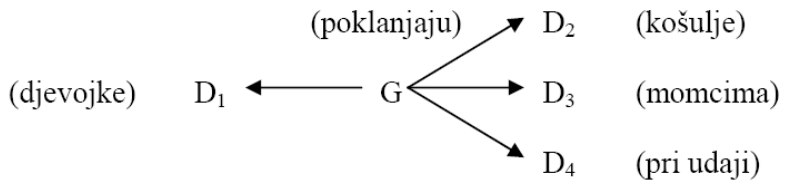

D=glagol
D_1=subjekat (prva dopuna)
D_2= bliži objekat (druga dopuna)
D_3=dalji objekat (treća dopuna)
D_4= priloška odredba (četvrta dopuna)

Na osnovu Tesniereve formule koja je urađena prema Engelovoj prilagodbi, a koju je kasnije S. Težak prilagodio zakonitostima hrvatskog jezika[14] tablica sintaksičkih dopuna može se predstaviti na sljedeći način:

D_0 – nominativna dopuna: **Djevojke** vezu. (subjekat)
D_1 – akuzativna dopuna: Djevojke poklanjaju **košulje.** (bliži objekat)
D_2 – genitivna dopuna: Momci se sjećaju **košulja**. (dalji objekat)
D_3 – dativska dopuna: Oni odlaze **djevojkama.** (dalji objekat)
D_4 – instrumentalna dopuna: Oni se ponose **košuljama.** (dalji objekat)
D_5 – prijedložna dopuna: Oni razgovaraju **o košuljama**. (dalji objekat)
D_6 – priloška dopuna: Momci dolaze **kod česme**. (priloška odredba)
D_7 – imenska dopuna: Zove se **Nail.** (imenski predikat)
D_8 – pridjevska dopuna: On je **dobar.** (pridjevska dopuna)
D_9 – infinitivna dopuna: Ne voli **pjevati.** (infinitiv kao dopuna predikatu)

---

[13] Vidjeti o ovome više u knjizi L.Tesnière*Élémentsde syntaxestructurale*, Paris, 1959.

[14] S. Težak – Z.Diklić, *Jezik izražavanje i stvaranje*, VI razred, str. 61. (sažimanje rečenice)
-L. Tesnière, *Éléments de syntaxestructurale*, Paris, 1959.
-U.Engel – P. Mikić, *Valenz im Deutschen und im Serbocroatischen*, U knjizi M.Đorđević, *Verbalphrase und Verbvalenz*, Untersuchungen zur deutsch-serbokroatischen kontrastiven Gramatik, Hedelberg, 1983.

Prema navedenim primjerima rečenica: *Djevojke poklanjaju košulje momcima pri udaji* može se grafički predstaviti na sljedeći način:

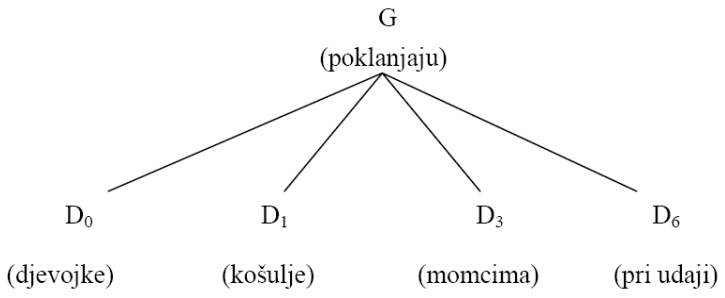

Rečenicu: *Lejla je odlučila početi voditi dnevnik* grafički možemo predstaviti na sljedeći način:

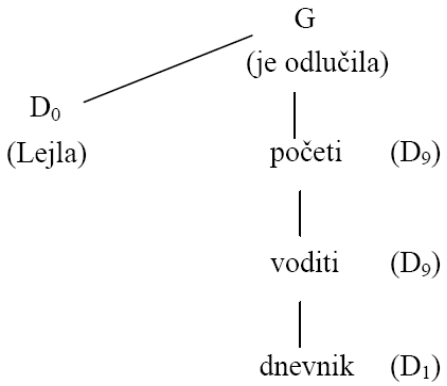

Nije moguće dosljedno provoditi navedene rečeničke analize bez proučavanja valentnosti glagola onog jezika u kojem se pomenuta analiza vrši (fakultativne dopune, jednovalentni i viševalentni glagoli, modalni, modalitetni i infinitivni glagoli).[15]

Funkcionalna sintaksička teorija

Francuski lingvista André Martinet obogatio je lingvističku javnost svojom funkcionalnom teorijom o jeziku. Martinet je pošao

[15] Vidjeti o ovome više u *Teorija i praksa hrvatskoga jezika*, Stjepko Težak, Školska knjiga, Zagreb, 1996, str.322.
O problematici glagolske valentnosti vidjeti kod M. Samardžija, „Dopune u suvremenom hrvatskom književnom jeziku“, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 21, Zagreb,1986, str.1-32; M. Samardžija, „Razdioba glagola po valentnosti“, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 23, Zagreb, 1988, str.35-46.

od temeljnih lingvističkih načela i načela Praške škole. Sintaksičke odnose protkane padežnim značenjima Martinet naziva funkcijama, te na taj način naglašava da „morfologija sintaksičkih jedinica“ zaslužuje detaljnije istraživanje u savremenim jezičkim znanostima. U okviru utvrđivanja sintaksičkih odnosa Martinet ističe pojavu varijacija prema kojima glagol *služiti* može imati objekatsku dopunu i sa dativom i sa akuzativom (služiti nekome = dopuna u dativu; služiti nekoga = dopuna u akuzativu). Martinet je na sintaksičkoj strukturi francuskog jezika ustanovio postojanje tri jezička ustrojstva koji pomažu pri razlikovanju funkcija:

- U francuskom jeziku prijedlog *de* upotrebljava se za označavanje posesivnog odnosa,
- Postavljanje karakterističnog reda riječi (subjekat obavezno stoji ispred predikata, a objekat iza),
- Pravilna interpretacija semantičkog značenja riječi o kojoj se govori u određenoj rečeničkoj strukturi, francuski glagol *écrire* (pisati) prelazni je pa iza njega može ići objekat, ako se iza glagola stavi imenica *mardi* (utorak), onda je sasvim jasno da ona u tom okruženju ne može vršiti funkciju objekta, već priloške odredbe za vrijeme.[16]

Martinetova funkcionalna jezička teorija tumači da se u jeziku *struktura* očituje kao vid njena funkcioniranja te da „raznovrsnost funkcija uspostavlja među činjenicama hijerarhiju koja sadržava razliku između središta i periferije“.[17]

Pri određivanju pojmova središte i periferija moramo voditi računa da ono što je jezičko središte ne mora biti i didaktičko središte, nego može biti rubno jer takva postavka u didaktičkom smislu ne predstavlja nikakvu poteškoću, a neke rubne činjenice u lingvodidaktičkom sistemu mogu predstavljati veliki problem.[18]

Glosematika L. Hjelmsleva u nastavi sintakse nije mogla naći značajnije mjesto jer je suviše apstraktna. Istina, od ovog predstavnika strukturalne lingvistike prihvaćen je deduktivni postupak koji ide od cjeline prema dijelovima, a dijelovi se uvijek posmatraju kao elementi cjeline. Za sintaksičku teoriju interesantna

---

[16] O ovome vidjeti više kod Milke Ivić, *Pravci u lingvistici*, Ljubljana, 1983, str.131. i 132.
[17] A. Martinet, *Langue et fonction*, *Une théorie fonctionelle du language*, str.14.
[18] Vidjeti više o ovome u knjizi *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika I* S. Težaka, str.322.

je i *padežna gramatika* Charlesa Fillmorea u kojoj se padeži određuju prema logičko-semantičkom kriteriju. Ovdje padeži imaju svoje posebne nazive: agentiv je padež za označavanje vršioca radnje, faktitivom se označava rezultat neke radnje, objektiv označava odnos imenice prema glagolu.[19] Lokativ je padež mjesta koji se ostvaruje različitim morfološkim i sintaksičkim sredstvima: *U sobi* je hladno. *Soba* je hladna. *Sobom* vlada hladnoća. Instrumental, padež kojim se izriče sredstvo radnje, također, se može izreći na više načina: On je *istom loptom* zadao dva udarca. On je upotrijebio *istu loptu* da zada dva udarca.[20] Ovakav način poniranja u sintaksičku strukturu utječe na razvoj lingvističkog mišljenja, ali je složen proces za sve školske nivoe lingvodidaktičke prakse.

ZAKLJUČAK

Različite sintaksičke teorije imaju isti cilj – *ulaženje u složenu jezičku materiju*, a lingvodidaktička teorija treba da sintetizira sve sintaksičke teorije, te da ih onda, pretočene u metodički izraz, ponudi za edukacijske svrhe.

LITERATURA

Barić i saradnici: *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.

Brozović, D: *Standardni jezik*, Zagreb, 1970.

Bugarski, R.: *Jezik i lingvistika*, Beograd, 1970.

Chomski, N.: *SyntacticStructures*, s-Gravehage,1957.

Čedić, I.: *Osnovi gramatike bosanskog jezika*

Čomski, N: *Gramatika i um*, Beograd,1972, Sarajevo, 2001.

Ivić, M: *Pravci u lingvistici*, Ljubljana,1975.

Jahić, Dž. i saradnici: *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica, 2000.

Katičić, R.: *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika*, JAZU-GLOBUS, Zagreb,1986.

Kovačević, M. i saradnici: *Naš jezik*, »Svjetlost», Sarajevo, 1991.

Martine, A.: *Jezik i funkcija*, Sarajevo, 1973.

Minović, M.: *Sintaksa srpskohrvatskog-hrvatskosrpskog jezika za više škole*, »Svjetlost», Sarajevo, 1987.

[19] Ch.J. Filmore, *The Case fore Case*, Universals in Lingustics Theory, New York, 1968.

[20] navedeno prema H.Keckeis, „Promjena funkcije jezika u umjetnosti radiofonije“,Zbornik *Aspekti radija*, Svjetlost, Sarajevo, 1978.

Samardžija, M.: *Dopune u suvremenom hrvatskom književnom jeziku*, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 21, Zagreb,1986.
Sosir, F.: *Opšta lingvistika*, Beograd, 1969.
Stevanović, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik I i II*, Beograd, 1969.
Težak, S.: *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
Težak, S.i Brigljević, D.: *Naš jezik, vježbanica hrvatskoga ili srpskog jezika za VII razred osnovne škole*, Školska knjiga, 1961.
Vuković, J.: *Sintagma u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1964.

Summary

Different syntactic theorys have the same purpose-entr ance in complex linguispic matter, end lingual didactic needs to sinthese these sintaxical theorys, and than tour them into methodical e expression offer for education purpose.